

Významné populace

A) Arabská populace a islám

B) Indie – bosá velmoc

C) Čína

A) Arabská populace a islám

1. Význam arabské populace v současném světě

2. Historický vývoj

3. Arabské jaro

Arabská populace mezi vyznavači islámu má největší význam – přinejmenším pro nás Evropany : je nám nejbliže, celé naše dějiny jsou poznamenány nejrůznějšími konfrontacemi s arabským etnikem, ale i vzájemným kulturním ovlivňováním. Islám, jako druhé největší světové náboženství ovšem **zahrnuje také Irán** (71mio obyvatel) , **Pakistán** (196 mio obyvatel) a Indonésii (230 mio obyv.) **K islámu patří i Turci** (67 mio obyv.)

1. Význam arabské populace v současném světě

Arabská populace má asi 290 mio. Není nijak veliká – v porovnání např. s evropskou, natož s indickou či čínskou. Nicméně na současný globální svět má proces arabského kulturního probouzení významný vliv. **Vlna terorismu**, která ohrožuje stabilitu současného světa, má **svůj původ především v arabském světě**. Arabské státy – jak víme z výkladů o ropě- **mají na svých územích jedny z největších zásob ropy a zemního plynu na světě**. **Islám** je v současnosti **vedle křesťanství hlavní ideologií současného světa**. Na tom nic nemění, že křesťanů je zatím stále nepoměrně víc než muslimů. **Arabové resp. muslimové**, alespoň ve Francii, ale i v dalších **státech Evropské Unie, představují významnou menšinu – cca 5 %** . Konečně **Středomoří je oblastí, která představuje velký ekonomický potenciál, který EU může využít k překonání své překérní finanční , ekonomické krize**.

2. Historický vývoj

Historicky vznikl islám v 7. stol. př. Kr. Již od 8. stol se začali v islámském světě uplatňovat svůj vliv seldžušští Turci, kteří se do arabských území počali přesunovat ze Střední Asie. **Arabové se naproti tomu tlačili do Evropy, na Iberský poloostrov již od 8. stol. Nadvláda Arabů ve Španělsku skončila prakticky až ve 13. Stol.**

Agresivní politiku po arabech počali vůči Evropě provádět Turci, kteří ovládli arabské západní Středomoří v 16. stol. a podmanili si přitom původně arabské říše (kalifáty).

Postupem doby se zmocnili Balkánského poloostrova vč. Uherska (Maďarska) a obléhali Vídeň (1683). Osmanská říše byla jedním z největších politických útvarů, který západní část světa poznala od dob, kdy se rozpadla říše římská.

K úplnému osvobození arabského světa z moci Turků došlo až v první světové válce. To již části arabského světa ovládly od 19. stol. Evropské mocnosti, především Anglie a Francie, které svou nadvládu po první válce ještě upevnily. Jedinou nezávislou zemí zůstala jen vnitřní Arábie a – Turecko, které se změnilo po I.svět. válce v sekulární stát (Kemal Atatürk).

Podle dostupných statistik žilo v arabských zemích r. 1914 přibližně 35 – 40 miliónů obyvatel, v r. 1939 to už byla kolem 60 mio.

Evropa ovšem vyvíjela na rabskou kulturu silný vliv. Noviny, rozhlas a film rozšířily egyptskou verzi zjednodušené spisovné arabštiny ve všech arabských zemích. V arabských zemích existovala silná křesťanská menšina (zejména Koptové v Egyptě, jiné denominace v Libanonu, v Sýrii, v Iráku). Evropa měla především silný vliv na nacionalistická hnutí – představovala vzor moderní civilizace.

V době koloniálního panství **islámské právo šaría se uplatňovalo jen pokud šlo osobní postavení (rodinné právo)**, v trestních, občanskoprávních věcech se uplatňovalo právo evropské. **Ve věcech víry vzdělanci sice nábožensky ochladli, ale ve většinové společnosti platily ortodoxní formy víry. Organizačním středobodem rabských nacionalismů se stalo v Egyptě na Koránu založené **Muslimské bratrstvo (zal.1928)**. Z počátku mu šlo pouze o reformu individuální společenské morálky a nenárokovalo si politickou vládu, bylo však ochotno uznat pouze politiky, kteří jednají v souladu s šáriou a bojují proti cizí nadvládě. **Od doby založení se z Bratrstva stala politická síla, jejíž vliv se v současnosti projevil v celém arabském světě právě v souvislosti s arabským jarem. Sociálně se opírá o neelitní střední vrstvy ve městech** (řemeslníci, učitelé, drobní obchodníci a p.).**

Za druhé války Arabové zejména v Syrii a v Iráku sympatizovali s Němci. Počalo se rozvíjet panarabské hnutí, které vyústilo v založení Ligy arabských států v r. 1944. Komplikujícím činitelem se v r. 1948 stal židovský stát Izrael (dnes 7 730 000 obyvatel). Trvalé napětí mezi Izraelem a arabskými státy vyústilo v nejméně 4 války, v nichž Izrael zatím obstál. **Nepřátelství k Izraeli se stalo symbolem, sjednocujícím arabský resp. islámský svět (Irán)**. Spor je o arabské uprchlíky a hranice Izraele.

Novými komplikujícími událostmi se stal **sovětský vpád do Afghánistánu**, který byl **předehrou k rozvoji arabského terorismu**. Ten vyústil v **útku na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001, který si vyžádal 3 000 obětí**. Šlo o útok příslušníků arabského teroristického hnutí, organizovaného Bin Ladinem, zakladatelem teroristické organizace Al-Kajda. **Dnes působí Al-Kajda zejména v Jemenu, Somálsku, Iráku, v sahelské oblasti Afriky**. V evropských zemích a v USA je organizace zatím pod kontrolou bezpečnostních a zpravodajských služeb.

V poválečné době prakticky **všechny arabské státy dosáhly úplné nezávislosti**. **Společnosti však rozděluje příslušnost k hlavním dvěma proudům islámu - suni a šiia (Irák, Kuvajt, Bahrajn, Saudská Arábie, Syrie , Libanon)**.

Od sedmdesátých let žila již ve městech polovina arabské populace. **Vznikalo však sociální napětí mezi chudými a bohatnoucími středními vrstvami**. Většinová společnost se počala tříštit, a to na **reformátory víry či dokonce liberály, a konzervativce**. Ortodoxní hnutí vyústilo od šedesátých let v představu **světové společnosti ovládané výhradně islámem (světový kalifát)**.

Významný sociální činitel představoval demografický růst a nezaměstnanost, především mezi mladými.

Literatura: Albert Hourani: Dějiny arabského světa od 7. stol. po současnost.

3. Arabské jaro

Sociální napětí mezi autoritativními vládami a širokými vrstvami arabského obyvatelstva, zejména mladou generací, zralé **politické uvědomění, vliv islámských organizací, zejména Muslimského bratrstva, vedly od září 2010 v arabském světě k nepokojům, které vyústily v politické převraty**. Nejdříve se tak stalo v Tunisku, následoval Egypt, poté Lybie, kde ovšem došlo k faktické občanské válce. Ta dosud trvá v Syrii.

V Egyptě a v Tunisku již proběhly svobodné volby, se značnou převahou **snad spíše umírněných muslimských proudů, Muslimského bratrstva především**. Podobně i v Maroku. **Režimy v Perském zálivu čelí rostoucímu napětí – včetně Saudské Arábie**. Činí tak subvencemi pohonných hmot a mírnými politickými ústupky, zejm. uvolňováním práv žen.

Svým charakterem **proběhlé revoluce byly sekulární**, i když Západ a USA značně znervózněly, jak s ohledem na arabský terorismus, tak konkrétně na události 11. září 2001. **Narůst islamismu i mezi liberálními Araby tuto nervozitu posiluje.**

Nicméně představitelé Bratrstva ujišťují, že se vzdávají násilí při sledování svých cílů, že věří v demokracii více stran, potvrzují respekt k právům žen a zdrží se všeobecného zavedení práva šaría.

Nicméně třeba poukázat v detailu např. na postoj těchto společností k trestání žen za cizoložství. Pro kamenování provinilé ženy se vyslovilo např. v Egyptě 80 % mužů stejně jako v Pakistánu, v Jordánsku 70 % mužů. Navíc Bratrstvo bylo také organizací, z níž vzešla řada stoupenců džihadu. Zasvěcení komentátoři poukazují ovšem na to, že ***islámský neznamená islamistický***. Džihadisté jsou malá skupina, která mezi širokou islámskou veřejností není oblíbená. ***V řadě islámských států islám se*** snáší s demokracií – v Malajsii, v Indonésii – a v Turecku. Mnoho zbožných muslimů uvádí právě Turecko jako příklad sice islámského, ale demokratického státu. Především arabskou mládež, volající po svobodě, důstojnosti a rovných příležitostech, teokracie nepřitahuje.

Nicméně situace po egyptských volbách zejména ukazuje, že boj o arabskou identitu bude dlouhý.

Al Kajda a arabský terorismus zůstávají hrozbou, kterou nelze podceňovat. Nedávné události ve Francii (atentát, který provedl islámský radikál na vojáky francouzské armády

na školu židovských dětí, kde 3 zastřelil spolu s učitelem) potvrzují, že jde o hnutí, které je stále živé.

Potvrzují to i materiály, které 16.11. minulého roku našla německá policie v bytě arabského radikála Maskuda L. Materiály uvádějí, že organizace má dostatek rekrutů, že má pouze dostatek peněz. **Strategickým cílem je zmocnit se velké výletní lodi a před kamerami popravovat rukojmí.** Je to materiál strategického významu pro činnost organizace.

Námořní operace Al kajda pokládá podle nalezeného materiálu za nejúčinnější způsob ochromení evropských a amerických společností, protože by zasahoval jejich ekonomiku.

Odpovědí je kupříkladu, že evropské námořní síly nyní operují v kritické zóně Indického oceánu, aby chránily provoz před takovými útoky. Vedle toho vznikají soukromé jednotky, které se dávají najímat na lodě, plující ohroženou oblastí, které dokonce už disponuje vrtulníky a vlastními plavidly.

B. Indie- bosá velmoc

1. Společnost

2. Kastovní systém

3. Sociální a menšinové nepokoje

4. Zahraniční orientace

1. Společnost

Podle posledního sčítání v r . 2001 měla Indie 1 027 000 obyvatel. *Indové na rozdíl od Číňanů ovšem mají opačný demografický problém: polovina obyvatel se narodila po roce 1980. Země musí každý rok vytvořit 15 milionů nových pracovních příležitostí pro nastupující generaci.*

Indie zažívá rychlý ekonomický růst, ale v podmínkách, které v jiných zemích jsou téměř nepředstavitelné. Indie je rozvojovou zemí, která se snaží zapojit do globalizovaného hospodářství. Je atomovou velmocí, která teprve překonává analfabetismus. Poskytuje služby na světové úrovni, ale své zemědělské obyvatelstvo ponechává do značné míry jeho osudu. *Jen 68 % lidí v Indii umí číst a psát, na venkově dokonce jen 55 %.* Ještě *víc analfabetů je mezi ženami, které jsou také hůře placeny.* 47 % dětí pod 5 let trpí podváhou.

Otázka zní jakou povahu může mít indická demokracie při této úrovni vzdělanosti. Indický filosof a sociolog Amartya Sen k tomu říká:“ V tisíciletích společného života různých

náboženství a kultur se Indové vycvičili ve stálém pozorování, analyzování, rozvažování, oceňování a debatování.“ Už proto, soudí jiný americký komentátor, mají demokracii v genech.

Pravda přitom je, že indické politické strany nemají určitou klientelu, nemají jasné programy a nesoustřeďují se na konkrétní zájmy elektorátu. Typický je „dynastický“ charakter stran – nejlépe je to vidět na největší Kongresové straně, která od doby jejího zakladatele Džavaharlál Nehrúa je stále v rukou jeho rodiny.

Indie je rozdělená, nerovná a nestabilní společnost, formovaná bídou a kastovním myšlením. A přesto dosáhla značných úspěchů – v r. 1950 průměrný věk tam dosahoval pouhých 32 let, dnes je to již 68 roků. Nicméně politický systém selhává v pěti směrech: 1) stálá existence kastovního systému, 2) náboženská diskriminace (muslimové), 3) stálé porušování lidských práv (týká se především nemajetných), 4) diskriminace žen a 5) selhávání státního sociálního systému, rostoucí nerovnost. Kastovní nerovnost se projevuje zejména na venkově, kde dosud stále žijí 2/3 obyvatel a nejvíce se to týká „nedotknutelných“, kteří představují 1/6 obyvatelstva.

Problém je i **diskriminace muslimů, kteří představují 13,5 %** obyvatel. Stávají se stále znovu oběťmi pogromů, na kterých se proviňují i státní instituce.

Systematická je diskriminace žen – počínaje výživou přes zdravotní péči a vzdělání až po odměňování za práci. Podle odhadů **ve 20 stol. zmizelo nejen díky násilným potratům 40 – 50 mio žen. V Indii tak chybí 35 mio žen, každým rokem zemřeno o 2 mio žen více mužů než žen (včetně upálení).**

2. Kastovní systém

Společnost se dělí na 4 hlavní kasty : 1) brahmáni (kněží a intelektuální elita, 2) kšáriové (bojovníci a úředníci), 3) vašiové (obchodníci a velkostatkáři) a 4) štrasové (řemeslníci a pastýři). Pod nimi a výslovně mimo tuto hierarchii stojí **nedotknutelní nebo nekastovní – Dalitové,** kteří jsou kastovní společností pokládáni za nečisté. Vykonávají tzv. nečistá povolání jako je úklid odpadků, spalování zemřelých apod.

Od r. 2006 vyvíjí **vlády úsilí vytvořit na vsích pracovní příležitosti.** Původně se plán začal uskutečňovat ve 300 nejchudších oblastech (okresech), **dnes se rozšířil na celou Indii. Garantuje každé venkovské domácnosti 100 dnů práce jako doplnění nejnižších mez. Tak poprvé získávají**

malozemědělci, zemědělní dělníci, řemeslníci a nádeníci právo na práci. , i když pouze na 3 měsíce. Přispívají přitom k výstavbě venkovské infrastruktury: staví silnice, kanály, přehrady, zavodňovací kanály. ***Je to ve světě jedinečný projekt starosti o chudé.*** V indických podmínkách není udivující, že ***program provází vysoká korupce*** – usnadněná i tím, že ***díky analfabetismu není přehled o osobách, kterým vzniká nárok na poskytnutí této pomoci.*** Korupce už vedla k národnímu odporu, který vyústil v zákon , který má extrémní korupci omezit.

Nicméně podle oficiálních údajů žije dnes v Indii v extrémní chudobě 41,8 % venkovského obyvatelstva a 27,5 % obyvatel měst, v celé zemi je to v průměru 37,2 % obyvatel.

V posledních letech stoupaly ceny potravin ročně až o 25 %. Odborné studie potvrzují , že zejména na venkově se snižuje množství spotřebovávaných kalorií.

Neutěšená sociální situace se projevuje v zadluženosti zemědělců – až 26 %. Čím vyšší je venkovská zadluženost, tím vyšší je také sebevražednost zemědělců. Tak mezi lety 1993 a 2003 si vzalo život až 112 000 zemědělců.

3. Sociální a menšinové nepokoje.

Z tohoto sociálního napětí se zrodil ozbrojený odpor, který se soustřeďuje v oblastech džungle napříč Indií od severovýchodu na jihovýchod. Jeho příslušníci **maoističtí Naxalité mají za cíl zmocnit se vlády nad celým subkontinentem**. Především chtějí získat moc na venkově, kde je státní moc slabá a odtud postupně rozšiřovat svou moc do měst. Podle odhadů **hnutí má mezi 10 000 až 20 000 příslušníků**. Podnikatelé a obchodníci v oblastech působení Naxalitů jim odvádějí 12 % svých příjmů. Takové částky platí také velké firmy, které v oblastech působí.

Jinou **oblastí napětí je Kašmír, oblast na severozápadě Indie, kde se o vládu nad územím Indie dělí s Pakistánem** po válce, která vypukla mezi oběma státy v r. 1949. Nová válka v r. 1965 na uspořádání nic nezměnila. Své zájmy v oblasti má i Čína – spojenec Pakistánu. Území obývají převážně muslimové.

Další **oblastí potenciálního napětí je severovýchodní část Indie (prameny Brahmaputry a Gangu)**. Oblast je osídlena obyvatelstvem mongolského původu, které usiluje přinejmenším o autonomii. Na území žije asi 43 miliónů obyvatel. Hospodářský je oblast bohatá na suroviny (ropa, zemní plyn, uran). **Oblast hodlá Indie využít pro stavbu**

přehrady k výrobě energie. Vodní zdroje chce však také využívat Čína.

Nicméně věci jsou i jinak v pohybu. Od získání nezávislosti demokratické hnutí prolamuje kastovní systém. Na vysokých školách byly stanoveny kvóty „pozitivní diskriminace“ pro nejnižší, mimokastovní příslušníky společnosti.

4.Zahraniční orientace

Zahraniční orientace Indie je důležitým činitelem v globalizovaném světě především díky její velikosti a umístění na euroasijském kontinentu. Indie se neorientuje ve své váhavě rozvíjené zahraniční politice jen na USA a Čínu. Kromě toho úzce spolupracuje s Evropskou Unií, Japonskem a Ruskem. Zvolna se tak angažuje v otázkách klimatické změny, rozvíjení zahraničního obchodu, v boji s terorismem. Další oblastí indické angažovanosti je růst indického kapitálu (Mital např.), který v některých oblastech hraje stále klíčovější roli. Konečně stále významnější roli hraje i poznání, že Asie představuje svébytný geostrategický prostor, na který je třeba soustřeďovat pozornost.

Indie přitom zůstává stále odkázaná na 80 % dodávek zbraní z Ruska – pozůstatek vztahů budovaných v době tzv. „studené války“ do zániku Sovětského svazu. Indie má stále

ve zbrani kolem 1 300 000 mužů a žen. ***Je jednou ze tří atomových velmocí na asijském kontinentu – spolu s Čínou a Pakistánem.***

C. Čína

Literatura: Richard Mc.Gregor. The Party, The secret Word of China's communist rulers. Penguin Books 2011; Sebastian Heilmann, Das politische System der Volksrepublik China

- 1. Základní informace**
- 2. Komunistické formy kapitalismu**
- 3. Armáda a zahraniční politika**
- 4. Politický systém**
- 5. Čína a konec vlády bílého muže**

1. Základní informace

S počtem 1 337 000 000 je Čína nelidnatější zemí světa. Současný vývoj Číny se započal vlastně velmi nedávno – na konci sedmdesátých let minulého století. Ideologicky motivovanou modernizaci Číny v duchu marxistické a leninské

totalitní ideologie cestou násilných reforem čínské společnosti začal provádět v poválečné době vůdce čínské sociální revoluce **Mao- ce Tung. Tyto reformy si vyžádaly nejméně 30 mio životů.** Po Maově smrti od r. 1978 Čínu otevřel kapitalistickému podnikání tehdejší nejvyšší představitel politické moci **Teng Siao- pching.** Vývoj přerušil na čas společnost traumatizující **násilný zásah proti studentskému reformnímu hnutí v Pekingu na náměstí Tchien-an-men v r. 1989,** při němž bylo zastřeleno na 700 studentů.

Tengovy reformy vedly k vzniku zvláštního druhu kapitalismu. Zrodil se ze struktur komunistické totalitní moci, která si zachovala moc především nad klíčovými odvětvími národního hospodářství a nad bankovníctvím. Na druhé straně **reformy umožnily do ekonomiky vstup kapitalistickým podnikům Spojených států, Japonska a Evropské Unie v nejrůznějších formách – až po zakládání samostatných společností.** Tento vývoj se neodehrává bez odporu nesmiřitelných stoupenců Maova ortodoxního totalitarismu. Nicméně **čínské reformy získávají v současné krizi tržního kapitalismu řadu příznivců mezi různými představiteli evropské intelektuální levice.**

Státní podniky představují nadále důležitá výrobní hospodářská odvětví, i když jejich podíl na HDP je jen 30 %.

Jejich výkonnost je nízká. Nicméně úvěry dostávají tyto podniky přednostně. Proto také nejdůležitější banky existují jako součást této podnikové sféry. *Jiná je situace pokud jde o regionální hospodářství, které již v předreformní době bylo řízeno decentralizovaně, na úrovni provincií, krajů a obcí. Tyto podniky jsou dnes buď úplně nebo zčásti privátní.*

2. Komunistické formy kapitalismu.

Komunistický kapitalismus - na rozdíl od přesvědčení řady západních liberálních myslitelů že kapitalismus nelze oddělit od demokracie - zatím k tomuto cíli nijak nesměruje .

*Symbolem politického uspořádání ekonomické a společenské organizace čínské společnosti je tzv. „červený stroj“. Jsou to červené telefonické přístroje na stolech ministrů a viceministrů, odpovědných redaktorů stranických tiskovin, managerů státních podniků a nesčetných stranou kontrolovaných institucí. **Vlastnictví „červeného stroje“ kvalifikuje jeho uživatele jako člena jakéhosi rytířského řádu, nejužší skupiny straníků, důležitých lidí, kteří nesou odpovědnost za jednu šestinu lidstva – tedy jako člena aparátu komunistické strany. Strana má v současnosti asi 80 mio členů.***

Je typické, že velmi často tyto aparáty slouží k prosazování nepotismu – umísťování příbuzných do vlivových struktur a pozic.

Držitelé „červeného stroje“ odpovídají za svou činnost především straně, nikoliv podle práva, ale v souladu s protokolem platným pro příslušníky rytířského řádu. Základní moc má ovšem jen nejužší skupina na ústřední úrovni – stálý výbor stranického politbyra (10 členů) . Nemá ji v žádném případě 2 200 účastníků stranických sjezdů, kteří fiktivně volí onu nejužší skupinu – stálého výboru politbyra. Jako organizace strana existuje mimo právní systém – a nad ním.

Podle představ strany liberální ekonomie je úspěšná v Číně jen proto, že je spojena s autoritativní politikou. Viditelná ruka státu a neviditelná ruka trhu nejsou protichůdné, ale doplňují se a navzájem posilují. ***Oživení konfucianismu*** (žil kolem r. 551) v poslední dekádě důraz na „harmonickou společnost“), zatracovaného za Maa jako projev feudálního zpátečnictví, ***symbolizuje širší trend legitimizace vlády strany jako kontinuum osvícené éry čínského císařství.***

To nepřekonává základní konflikt čínského hospodářství mezi starými, ortodoxními kádry a ekonomickými manažery, kteří chtějí zejména státní podniky řídit jako podniky kapitalistické, na základě tržních pravidel.***Na druhé straně***

nízké mzdy, nízká cena půdy, zdrojů a energie, umožňovaly vysoké zisky státu na úkor populace – v podstatě z vývozu do EU a Spojených států. Odnímání půdy rolníkům, nízké mzdy vyvolávají nespokojenost dělníků i rolníků, kterým moderní komunikační prostředky umožňují organizovat se a vyslovovat své požadavky na adresu vlády – strany. Stávky a projevy občanské neposlušnosti dosahují desítek tisíc ročně.

Na místní úrovni, v kantonech a městech neomezeně vládnou lokální funkcionáři, kteří bez zábrán prodávají úřady za vysoké sumy peněz. Tito funkcionáři jsou ovšem jmenováni centrální mocí, ale odpovídá tisícileté historii centralizované moci, že na kantonální úrovni jsou pak suverénními pány.

Celý ekonomický systém „státem řízeného kapitalismu“ má ovšem zásadní nedostatky. Státní podniky nevyužívají svěřený kapitál dost efektivně, neprovádějí stálé drobné inovace, které by permanentně posilovaly jejich výkonnost. Obsazování funkcí se neděje na základě prokázaných schopností ale na základě konexí.

Shrneme-li co bylo dosud řečeno: ***Čína měla mnohem lepší předpoklady k transformaci než Sovětský svaz.*** Především její ***průmyslový sektor byl mnohem menší. Menší byla i regionální dělba práce a tedy byla i menší zranitelnost***

ústředního plánování při jeho demontáži a větší prostor pro regionální iniciativu. Čínské hospodářství bylo založeno na regionální autarkii a na regionálním plánování. Existovala historická tradice rodinného podnikání a *kolektivizace trvala jen 20 let.*

Čína má také **značné vnitropolitické problémy etnického charakteru.** Předně je to **trvalý konflikt v Tibetu**, který Čína obsadila v r. 1950. Poslední nepokoje vypukly v r. 2008 , v současnosti roste počet sebeupálení protestujících Tibeťanů, především mnichů. **V západním Sint-Tiangu, kde je turkotatarské etnikum Ujgurů, došlo k posledním nepokojům v r. 2009.** Za vnitropolitický problém pokládá Čína i **vztahy s Tajvanem**, který má ovšem podporu Spojených států.

3. Armáda a zahraniční politika

Čína vytrvale zbrojí – i když **úroveň její armády nesnese srovnání s žádnou z moderních armád Západu**, zejména ne Spojených států. V posledních letech se výdaje na zbrojení stále zvyšují , Čína staví např. flotilu 300 dieslových a nukleárních ponorek, vyvíjí dále raketové zbraně, staví

letadlové lodě, vyvíjí počítačové a satelitní zbraně k ochromování spojů a radarů potenciálního nepřítele.

Z armády má také politbyro resp. strana stálé obavy aby se nevymkla kontrole. Vyplývá to ze zkušenosti z r. 1989 kdy řada armádních velitelů a vojáků odmítla použít zbraně proti studentům na náměstí Tchien-an men.

Autonomisaci armády posiluje její profesionalizace – ***armáda se stává víc armádou národní než „stranickou“, straně oddanou.***

Armáda má také ekonomickou moc : ovládá nejen čínská ropná pole, ale i pětihvězdičkové hotely, výroby léčiv, vyrábí zbraně pro export. ***Získ*** z tohoto podnikání jde ***především do kapes generálů.*** ***Naproti tomu mladí důstojníci si přejí být více integrováni do globálního systému.***

Zahraniční politiku determinuje několik faktorů: tím ***předním je nacionalismus***, plynoucí jednak z ***hrdosti na úspěchy, kterých Čína dosáhla v posledních desetiletích.*** ***Druhý faktor je historický: trauma moderních dějin, kdy země utrpěla v 19. stol. porážku od koloniálních velmocí a Japonska***, které navíc část Číny okupovalo od třicátých let až do konce války v r. 1945. ***Třetí faktor je strategický : zajištění zdrojů k udržení dalšího ekonomického růstu –například v jižním a jihovýchodním Čínském moři, kde jsou zjištěná ropná pole.***

Čína ohromně expanduje ekonomicky: investuje např. infrastrukturu v Brazílii, v Africe v Angole, v Sudánu. V obou posledně jmenovaných zemích má značné až výhradní podíly na těžbu ropy, **nakupuje v Africe a v Azii půdu a je největším věřitelem Spojených států.** Starost o pohonné hmoty ji vedla k tomu, že v Pakistánu buduje námořní základnu pro ochranu cest svých tankerů s ropou z Perského zálivu. **Na druhé straně se obává arabského jara (v Číně disent hovoří o „jasmínové revoluci“) a proto je odmítavý její postoj v Radě bezpečnosti OSN k jakýmkoliv opatřením v Sýrii.**

4. Politický systém

V loňském roce došlo k **výměně vedoucích funkcionářů čínské hierarchie – presidenta resp. generálního tajemníka strany a předsedy vlády.** Tato výměna probíhá v podstatě bez přesně stanovené právní regulace a hrozí tedy vždy možnost zákulisního boje. Příznačně se **do vysokých funkcí dostávají synové (princelings = princátka) otců – revolucionářů,** kdysi spoluzakladatelů stávajícího režimu (**srov. s vládnoucí dynastií Severní Koreje**)

Studujeme-li čínskou současnost, neměli bychom ztrácet ze zřetele některé důležité okolnosti. Předně je to **postavení jednotlivce v čínském právním systému,** které se zásadně liší

od západní právní tradice. Na druhé straně je třeba brát do úvahy, že počínaje 19. stol, se zásadně proměnil hospodářský, technologický a společenský kontext života čínské společnosti. S rostoucím významem tržních vztahů a *rostoucí regionální a sociální mobilitou se mění a nebo oslabují tradiční životní formy a souvislosti.* V západní teorii se rovněž přeceňuje význam konfucianismu a *podceňuje se význam jiných náboženských vlivů (buddhismu, křesťanství) a lidové kultury (Falung dong).*

Pro možnou *politickou transformaci* má zásadní význam *změna struktury společnosti.* Hospodářská reforma tak především vedla k vzniku *nových zájmových skupin v rámci mocenského a hospodářského uspořádání.* Jak již bylo dříve zmíněno, reforma podstatně snížila extrémní chudobu, ale zároveň s sebou přinesla *zvyšování příjmových rozdílů ve společnosti.* Státní plánování se soustřeďuje na vytváření koncepcí a jednotlivých odvětví a na distribuci investičních prostředků. V řadě odvětví hospodářství, zejména ve spotřebním průmyslu, vládne tvrdá konkurence.

Základní organizační principy státostrany ekonomická reforma nezměnila. Ovlivnila ovšem vztahy v celé společnosti.

V současnosti má čínský stát podobu politicko-ekonomického bazaru, v němž se politická moc, vliv, vyměňuje za ekonomické výhody.

Vývoj vedl k oslabení kontroly strany nad společností. Došlo k pluralizaci životních forem, spotřebních návyků, diferencovaly se hodnotové rámce. Uplatňuje se pouze systém „hukou“, kontrola pohybu obyvatel prostřednictvím vázanosti na trvalé místo pobytu. Je namířen především proti „pendlerům“ – dělníkům, kteří odcházejí z venkova dočasně za prací do měst a do jiných provincií. Systém znevýhodňuje „pendlery“ při získávání bytů a také v přístupu ke vzdělání jejich dětí, žijí –li s rodiči v místě jejich dočasného pracoviště. Představuje v podstatě drastickou regulaci spontánního přílivu venkovského obyvatelstva do měst. Na druhé straně brání vzniku chudinských čtvrtí na okrajích měst. Odlišné je zvláště postavení zemědělského obyvatelstva. V r. 2000 žilo ve městech 458 mio obyvtel (36 %), a 807 mio na venkově (64 %). Jako „pendleři“ pracuje ve městech 80-120 mio. venkovských obyvatel, registrovaných podle systému

„hukou“ Venkovské obyvatelstvo smí disponovat jen svými uživatelskými právy k půdě (vlastnictví půdy tedy neexistuje).

Otázka je ***proč soukromí podnikatelé nejsou schopni vytvořit homogennější společenskou skupinu. Vysvětlení je mj. v tom, že každý pátý soukromý podnikatel je členem KSČ*** (Komunistické strany Číny), při čemž pravidlem ***velcí podnikatelé jsou „klienty“ vysoce postavených stranických funkcionářů***. Přitom již v r. 2000 bylo v Číně ***4 milióny velkých a větších soukromých podniků a 30 miliónů registrovaných malých podniků***. Ve velkých privátních podnicích se pravidlem navíc ***zakládají stranické organizace, jejichž předsedy nezřídka bývají majitelé podniků. Spojení mezi stranou a řediteli státních podniků obstarávají právě zmíněné červené telefony***, které vedou na stoly nejvyšších a nejdůležitějších stranických funkcionářů. Využívají se jak k zajišťování výhodných míst ve státních podnicích tak i k zajišťování výhodných úvěrů.

Jak už řečeno, po r. 1976 spolu s uvolněním a privatizací, se rozvinuly ***různé druhy občanských organizací***, většinou sledovaných a registrovaných, zejm. profesních,

akademických, zaměřených na sociální péči, na otázky život, prostředí, ochranu spotřebitelů a p. *V r. 2002 jich bylo*

134 000. Jde většinou o organizace působící ve městech.

Nižší vrstvy obyvatelstva stojí mimo tyto organizace (např. pendleři).

Odborové organizace podle zákona se musí zřídit v každém podniku s více než 25 zaměstnanci. *Odbory ovšem jsou především prodlouženou rukou státostrany*, Na organizace se převádějí v podniku 2% mzdových nákladů. Z různých konfliktů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli plyne stále naléhavější potřeba vzniku nezávislých odborů.

Čína má 360 TV stanic. Všechna masmédiá *podléhají přísné kontrole státostrany.* *Používání internetu je velice rozšířené, v r. 2000 ho využívalo 58 miliónů Číňanů.* Je mediem komunikace, nezřídka s politickým obsahem. *Je pod státní kontrolou a určitá témata se na něm nesmějí vyskytovat (kontrola slovníkem – vylučuje se např. užívání slov jako „demokracie“, „diktatura“ a p.)*

Církevní politika je přinejmenším opatrná. Podle neoficiálních údajů je ***v zem asi 100 mio křesťanů, většinou protestantů.*** Vedle toho buddhisté – v jejich kláštorech často jsou představenými straničtí funkcionáři. Vůči neregistrovaným církevním společnostem jako Falungong zaujímá státostrana nesmiřitelně odmítavé stanovisko..

Odborníci soudí, že Čína je zralá pro hlubší reformy než přinesla Ten - siao Pingova reforma ekonomická.

5. Čína a konec vlády bílého muže

V polovině roku 2010 Čína objemem HDP podle některých zdrojů předstihla Japonsko. Její devizové zásoby činí 2,4 bilionu USD, přičemž Spojené státy dluží Číně dva biliony USD. Panuje ovšem odůvodněný čínský názor, že vláda by neměla ukládat své devizové přebytky v amerických státních dlužních úpisech ani v cizích, západních měnách, které nejsou spolehlivé. Už delší dobu tomu Čína přizpůsobuje svou zahraniční politiku.,

Ale tento vývoj má křehké psychologické základy. Předně se čínská společnost nemůže opírat o žádné ideály: vládne jí pustý materialismus a komunistická ideologie, tak jako jinde ve světě, je zcela opotřebovaná. Co je jediným účinným nástrojem působení na lidi, je čínský nacionalismus. Pracovní podmínky v řadě podniků vedou ke stávkám, korupce k sociálním nepokojům. Průměrný příjem na hlavu je stále velice nízký – Čína je na 100. místě na světě.¹

Největší problém však představuje *stárnutí čínské populace*. Politika jednoho dítěte na rodinu vedla k *vychýlení demografické rovnováhy* – nůžky mezi chudobou a bohatstvím, mezi městem a venkovem, mezi mládím a stářím se hrozivě rozevírají.

Číňané mohou zestárnout dřív, než zbohatnou – počet důchodců nad 65 let se z dnešních 150 milionů do poloviny století zvýší na 440 milionů. (Die Zeit)

O nastavení nějaké sociální sítě nemůže být v žádné z obou zemí řeč, a už vůbec ne o sociální spravedlnosti. ***V Číně 1 % občanů vlastní 60 % bohatství.*** Takové rozdíly mohou vést k napětím, která se snadno proměňují v násilí .

Nicméně vliv Evropy a Spojených států ve světě bude klesat především také proto, že podíl bílého obyvatelstva na světové populaci se zmenšuje. Stále víc mladých se musí starat o rostoucí počet starých. Perspektivně potřeba přistěhovalců stejně jako přistěhovalecké tlaky se zvýší. Podle propočtů OSN by Evropská unie ročně měla přijmout 1,6 milionu přistěhovalců, aby udržela na konstantní výši svůj počet pracovních sil.

Demografická proměna se odehrává rychleji ve starých průmyslových zemích než v zemích rozvojových. ***V roce 1900 činil podíl Evropanů – v nejširším slova smyslu – 20 % lidstva. Mezitím se tento podíl zmenšil na pouhých 11 %. A bude dále klesat: na sotva 7 % v zeměpisné Evropě v polovině 21. století a na 4 % na jeho konci.*** Vezmeme-li do

úvahy současný počet 491 milionů, jsou čísla ještě dramatičtější. *V roce 2100 bude 500 milionů Evropanů a stejný počet Severoameričanů stát proti osmi miliardám lidí ostatního světa. Evropa bude postupně co do svého počtu vytlačována na okraj, paradoxně v okamžiku, kdy Evropané a Američané na celém světě prosadili globalizaci jako „way of life“.*²

Přestože vliv Západu a zejména *Spojených států ve světě se bude zmenšovat, i v roce 2025 budou Spojené státy stále vládnout významnými vojenskými prostředky, pokud jde o vojenské technologie, vojenskou taktiku, dálkově ovládané zbraně či užití počítačové techniky. Ale nedůvěra k pouze vojenské síle povede k tomu, že Spojené státy se budou muset víc než dosud opírat o podporu svých spojenců. Úzké vztahy k Evropě, Evropské unii mohou mít potom pro světové uspořádání klíčový význam.* Vzhledem k rostoucím tlakům na východě asijského kontinentu se *také Rusko bude muset sbližovat s Evropou.*

² *Die Zeit*, no. 2, 3. únor 2008.

Je zřejmé, že bude-li Evropa chtít posílit své postavení v proměněném světě zítřka, bude muset zmobilizovat veškerého svého génia, své schopnosti k integraci a svou vůli k přežití. *Co Evropanům chybí na počtu, budou muset v budoucnu nahradit vahou svého chování, dynamikou a nápaditostí. Především však sjednocenou vůlí.*

Obavy z takového vývoje ovšem zmírňuje několik skutečností. Asijsko-pacifické hospodářské zázraky zatím byly orientovány na export. V rámci regionu se ale rozvíjí střední vrstva; již nyní je to v Číně a v Indii 200–300 milionů lidí s ročním příjmem na hlavu vyšším než tři tisíce USD. Jejich rostoucí poptávka bude snižovat dovozní zátěž ve starých průmyslových zemích a otevírat nové tržní příležitosti západním exportérům. Již dnes v Číně stejně jako v Indii stoupají mzdy; to bude postupně snižovat současné nákladové výhody. Číňané a Indové děkují za svůj blahobyt zapojení do světového hospodářství. Byli by sami proti sobě, kdyby zároveň se spoluprací, soutěživostí a normálním sporováním

*– o spravedlivá pravidla, vzájemnost a vlastní prospěch –
sázeli na konfrontaci.*

Konečně mezi Indií a Čínou existuje trvalé napětí – obě země mají v paměti válku, kterou mezi sebou vedly v roce 1961. Je celá řada územních nároků, jež Čína uplatňuje vůči Indii. Indie má své spojence – Japonsko a Spojené státy, tak jako Čína upevňuje své vztahy k Pakistánu.³

Shrneme-li poznatky o současné situaci lidstva na Zemi, lze jen říci, že nikdo dnes nedokáže předpovědět, kterou cestou se vývoj bude ubírat, svět se stal světem turbulentních procesů. *A stále je aktuální otázka, zda globalizace je ireverzibilní proces a zda nakonec nemůže dojít k rozpadu celého „systému“ – s nepředstavitelnými důsledky.*

³ A Himalayan rivalry. *The Economist*, 21.–27. srpen 2010.

)

✓